

IÄKKÄÄN HYPERSEKSUAALISUUS

LT Pirkko Hiltunen, OYS

28.01.2010

VANHAN MIEHEN FLIRTTAILU

- Esimerkki 1970-luvulta
- Tuberkuloosia sairastava vanha mies
- Sairaalan terassin sängystä ehdottelee kontaktia

LEMPEÄ VANHAINKODISSA

- Esimerkki 1980-luvulta
- Realiteettiterapian kulta-aikaa
- Vanhusten oikeuksien kunnioittamista vai tirkistelyn halua?
- Yleisten normien noudattaminen
- Henkilökunnan tehtävänä asettaa rajat

TOSITARINA POHJOIS-SUOMALAISESTA KODISTA

- Esimerkki 1990-luvulta
- Kaikkien osapuolten kuulemisen merkitys
- Parkinsonin tautia sairastava mies
- Ongelmana itsellään on-off-vaiheet
- Potilaan vaihto, puolisoista potilas
- Esille potilaan hyperseksuaalisuus
- Ongelman syynä moklobemidi

AVIOLIITON ULKOPUOLINEN SUHDE

- Esimerkki 2000-luvulta
- Tunteita nostattava asia lääkärille
- Mutta saako se vaikuttaa hoitosuhteeseen?

MIKÄ ON NORMAALIA?

- Seksuaalisuus ja läheisyyden kaipuu oleellinen osa inhimillistä elämää
- Yhteinen läheisyys ylläpitää mielenterveyttä
- Ikäkohorteilla omat arvot ja käsitykset seksuaaliasioista, mikä on sopivaa
- Nuoremmat ikäkohortit voivat olla suvaitsemattomampia

- Iäkkäät pelkäävät, mitä seuraavat sukupolvet ajattelevat
- Pitkässä parisuhteessa tapahtuu leipääntymistä, joka sotketaan ikääntymisen aiheuttamaan seksuaalisen halun ja aktiivisuuden vähenemiseen ja puuttumiseen

- Uuteen suhteeseen liittyvä mysteeri ja arvaamattomuus tuottaa intohimoa, joka vanhoista suhteista vääjäämättä puuttuu
- Seksuaalisella mielenkiinnolla ei ole yläikärajaa
- Vanhojen miesten katseet ja unelmat
- Vanhoilla naisilla kiintymyksen kaipuuta
- Lääkärikontakteilla korvataan läheisyyden puutetta soveliaalla tavalla

- Runsaasti iäkkäitä naisia, joille seksuaaliasiat säilyvät tärkeänä elämän loppuun asti
- Seksuaalisessa käyttäytymisessä 3 luokkaa
 - Kiintymys ja läheisyyden tarve
 - Romanssi
 - Eroottisuus

MITÄ HYPERSEKSUAALISUUS OIKEASTAAN ON?

- Nuorempien asenteita?
- Vanhojen miesten katseita, puheita?
- "Tupakultturi" kuten nuorna miesnä armeijassa?
- Vanhalla avioparilla eri näkemykset, eri tarpeet?

- Hyperseksuaalisuus liittyy tavallisimmin dementoivaan sairauteen
- Esiintymistä myös persoonallisuushäiriöihin ja maniaan liittyen
- Todellinen hyperseksuaalisuus on harvinaista dementiassa. Sen sijaan esiintyy seksuaalista häiriökäyttäytymistä

HYPERSEKSUAALISUUDEN LUOKITTELU

- Kompulsiivinen
- Impulsiivinen
- Addiktiivinen

Kyseessä voi olla kontrollin puute,
käyttäytymisaddiktio tai säätelyhäiriö

- Dementoivassa sairaudessa voi esiintyä puute kontrolloida seksuaalista käyttäytymistä
- Käyttäytyminen jatkuu, vaikka siitä on harmillisia seurauksia
- Olisiko out of control seksuaalinen käyttäytyminen parempi termi kuin hyperseksuaalisuus

- Kyseessä paremminkin kontrollin puute kuin seksuaalisuuden korkea taso
- Mikä on liikaa, mikä on hyper?
- Yleissairaaloissa psykiatrin konsultaatiopyyntöjen yleinen aihe on dementoituneiden käytyöshäiriö, joista yksi on seksuaalinen käyttäytyminen
- Ongelmana hyväily-yrityksiä, paljastamista, estottomuutta ja uhkailua

- Seksuaalinen estottomuus
 - Kaksimielisiä vihjeitä, katseita, puheita
 - Riisumista
 - Masturbaatiota julkisesti
 - Fyysistä kontaktia
 - Fyysistä kimppuun käymistä, raiskausta

- Seksuaalinen estottomuus ja uhkailu aiheuttavat luonnollisesti ahdistusta ja pelkoa henkilökunnassa
- Henkilökunnan tehtävänä on arvioida, ehkä konsultaation avulla, hoidettavansa kompetenssi ja asetettava myös rajat
- Muilla potilailla pitää olla rauha
- Työntekijöillä pitää olla turvallisuus taattuna

MIKÄ ON SALLITTUA HOITOLAITOKSISSA?

- Saako ryhtyä seurustelemaan ja seksuaaliseen kanssakäymiseen?
- Mitkä sairaudet ovat esteenä? Skitsofrenia? Dementia?
- Kirjallisuudessa, elokuvissa, näytelmissä kauniita esimerkkejä ikääntyneiden rakkaustarinoista
- Sketsejä vanhusten seurustelusta

- Elävässä elämässä laitoksissa kuitenkin joudutaan eettisten kysymysten pariin. Vanhuksilla ei kenties olekaan älyllistä huumoria
- Mitä tehdään, jos vanhuksella itsellään ei ole kognitiivisia kykyjä ymmärtää, mikä on normien mukaista käytöstä
- Toisia asukkaita on varjeltava
- Pitäisi kuitenkin välttää pitkäaikaiseen psykiatriseen sairaalahoitoon lähettämistä

- Voidaanko sallia intiimiä läheisyyttä, jos pari ei ole virallisessa avioliitossa?
- Voidaanko vanhus päästää kotilomille, jos siellä hyperseksuaalinen puoliso?
- Entäpä homoseksuaaliset suhteet?

KUVAKULMIA IKÄÄNTYNEIDEN SEKSUAALISISTA ONGELMISTA

- Yleislääkärin kuvakulmia:
 - Impotenssi vanhoilla miehillä
 - Limakalvon kuivuus vanhoilla naisilla
- Hoitolaitokset:
 - Sopimaton seksuaalinen käyttäytyminen

- Mikä on sopimatonta?
 - Käsi kädessä?
 - Hyväily?
 - Poskisuudelma?
 - Masturbaatio?

DEMENTIA JA HYPER- SEKSUAALISUUS

- Seksuaalisen mielenkiinnon ja aktiivisuuden väheneminen tavallisempaa kuin hyperseksuaalisuus
- Alzheimerin taudissa seksuaalisia käytösoireita 5 – 15 %:lla
- Harvinainen lievässä dementiassa
- Lisääntyy dementian vaikeutuessa
- Ongelma useimmiten ohimenevä
- Voi kuitenkin kestää kuukausia, vuosia

DEMENTOITUNUT KOTONA

- Ongelma omaishoitajapuolisolle
- Kenen kanssa puoliso voi puhua asiasta?
- Kirjallisuus neuvoo kouluttamaan hoitajia
- Muistettava, että hoitaja ei voi poistaa kerralla ongelmaa
- Oleellista on, että puolisoilla on luotettava, kuunteleva hoitaja tai lääkäri

TILOJA, JOISSA HYPERSEKSUAALISUUTTA

- Dementia yleensäkin, esimerkiksi jos
- Frontaalidementia
- Alzheimerin tauti
- Klüber-Bucy syndroma
- Kleine-Levin syndroma

- Frontaalidementia
- Seksuaalista estottomuutta muun estottomuuden ohella
- Kluver-Bucy syndroma
- Bilateraalin anteriorinen temporaalinen vaurio, erityisesti amygdalan vaurio
- Tilaan liittyy hyperseksuaalisuutta

- Kleine-Levin syndroma
- Hypersomniaepisodeja, kognitiivista puutosoiretta, hyperfagiaa eli ylensyöntiä, käytöshäiriöitä ja hyperseksuaalisuutta

SAIRAUKSIA, JOIHIN LIITTYY HYPERSEKSUAALISUUTTA

- Parkinsonin tauti
- Aiheuttajana voivat olla dopamiiniagonistit
- Aiheuttajana voi olla masennuslääke moklobemidi
- Subtalaaminen nukleus stimulaatio (STN) voi joko poistaa tai aiheuttaa hyperseksuaalisuutta, maniaa, uhkapelihimoa ja mielialan vaihteluita

- Esimerkki
- Parkinsonin tautia sairastava vanha mies, jolla aktiivisia homoseksuaalisia tarpeita hoitopaikassa

- Unihäiriöihin kuten parasomniaan voi liittyä seksuaalihäiriöitä

MISTÄ JOHTUU?

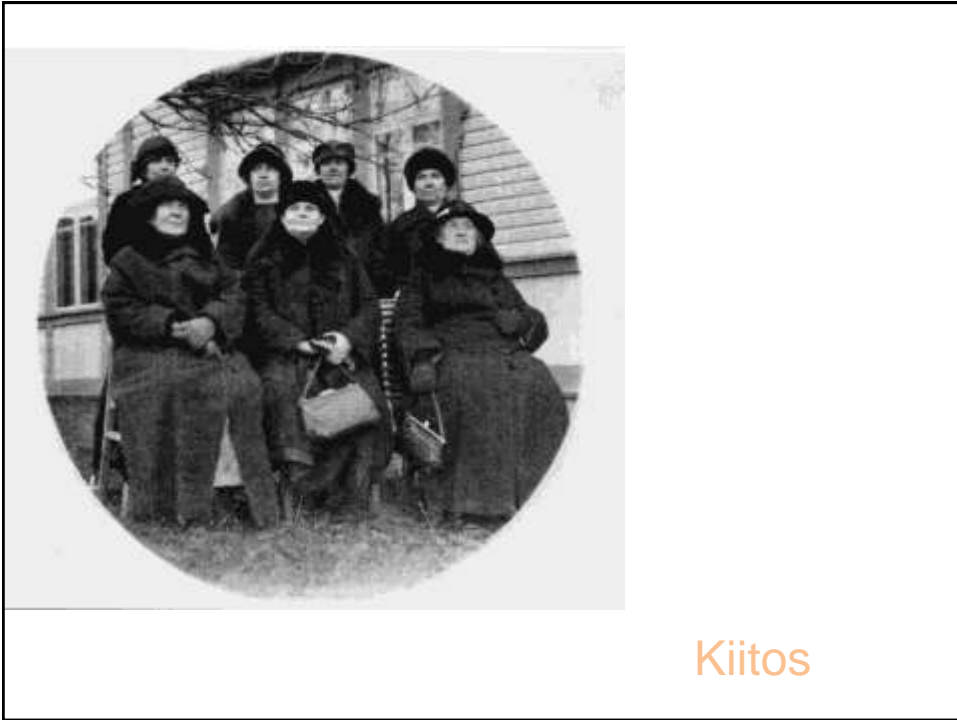
- Dementiassa biokemialliset ja/tai fysiologiset muutokset
- Anatominen paikka keskushermostossa?
- Vaurioita todettu frontaali- ja parietaalilohkoissa aivoinfarktin seurauksena

HOITO

- Omaisten huomioiminen
- Tiedon jakaminen omaisille - väärinkäsityksiä hyperseksuaalisuudesta
- Ei yhtä hoitolinjaa
- Mitenpä kontrollin löyhyyttä hoidetaan?
- Rajojen asettamista
- Kanssaihmisten suojelemista

LÄÄKEHOITO

- SSRI-masennuslääkkeet, sitalopraamista näyttöä
- Trisykliset masennuslääkkeet
- Antiandrogeenit
- Luteinisoivaa hormonia vapauttava hormoni (LHRH)
- Estrogeenit: oraaliset, transdermaaliset
- Medroxiprogestreoni
- Anksiolyytit

Kiitos